एम.ए.पूर्व – संस्कृत का यह पाठ्यक्रम सत्र 2019-20 के लिए लागू होगा ।

पाठ्यक्रम – वार्षिकपरीक्षापद्धतिः– 2019-20

एम.ए.पूर्व – संस्कृत

स्नातकोत्तरस्य पूर्ववर्षे निम्नलिखितानि पञ्चप्रश्नपत्राणि भविष्यन्ति । प्रश्नपत्रं चतुर्षु खण्डेषु (4 इकाई) विभक्तं भविष्यति । प्रत्येकस्य खण्डस्य कृते 25 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति ।

क्रमांक	प्रश्नपत्रम्	प्रश्नपत्रस्य नाम	पूर्णांकः
1	प्रथमप्रश्नपत्रम्	वैदिकसाहित्यम्	100
2	द्वितीयप्रश्नपत्रम्	व्याकरणशास्त्रम्	100
3	तृतीयप्रश्नपत्रम्	भाषाविज्ञानम्	100
4	चतुर्थप्रश्नपत्रम्	दर्शनशास्त्रम्	100
5	पञ्चमप्रश्नपत्रम्	साहित्यशास्त्रम्	100
		योगः --	500

प्रथमप्रश्नपत्रम् – वैदिकसाहित्यम्

इकाई प्रथमा – अधोलिखितानां सूक्तानामध्ययनम् –

अग्निः – 1.1, इन्द्रः 2.12, वरुणः – 7.86, विष्णुः – 1.154

पुरुषसूक्तम् -10.90 विश्वेदेवाः – 1.89, शिवसंकल्पसूक्तम् – 30.4.16,

सरमापणिसूक्तम् – 10.108, रुद्रसूक्तम् (शुक्लयजुर्वेदस्य षोडशोऽध्यायः – 16 मन्त्राः)

इकाई द्वितीया - ऐतरेयब्राह्मणगतं (हरिश्चन्द्रोपाख्यानम्)

इकाई तृतीया – ईशावास्योपनिषद्

इकाई चतुर्थी – (अ) निरुक्तम् (प्रथमोऽध्यायः)

निरुक्तगतानामधोलिखितानां पदानां निर्वचनम् –

आचार्यः, वीरः, ह्रदः, गोः, समुद्रः, वृत्रः, आदित्यः, उषस्, मेघः, वाक्, उदकम्, नदी, अश्वः, अग्निः, जातवेदस्, वैश्वानरः, निघण्टुः ।

(ब) संहिता-ब्राह्मण-आरण्यक-उपनिषदां वेदाङ्गानां च संक्षिप्तपरिचयः ।

Vibha

अनुशंसितग्रन्थाः –

ऋक्सूक्तसंग्रह – डा. हरिदत्त शास्त्री , साहित्य भण्डार, मेरठ

ऋक्सूक्तसंग्रह – तारिणीश झा , प्रकाशन केन्द्र, लखनऊ

ईशावास्योपनिषद् – डा. विजय शंकर पाण्डेय, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी

ईशावास्योपनिषद् – गीताप्रेस, गोरखपुर

एतरेयब्राह्मणम् -हरिश्चन्द्रोपाख्यानम्- डा. उमाशंकर शर्मा ऋषि, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी

निरुक्तम् – डा. उमाशंकर शर्मा ऋषि, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी

वैदिकसाहित्यस्येतिहासः – डा. राजधर मिश्रः, श्याम प्रकाशन, जयपुर

वैदिक साहित्य और संस्कृति – आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा संस्थान, वाराणसी

वैदिक साहित्य का इतिहास – श्री गजानन शास्त्री मुसलगाँवकर, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

द्वितीयप्रश्नपत्रम् – व्याकरणशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - कारकप्रकरणम् – वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदीतः(सम्पूर्णम्)

इकाई द्वितीया - समासप्रकरणम् – लघुसिद्धान्तकौमुदीतः (केवलसमासः, तत्पुरुषसमासश्च, तत्पुरुषसमासश्च, अव्ययीभावः, द्वन्द्वो बहुव्रीहिश्चः)

इकाई तृतीया - (अ) परिभाषा – संहिता, गुणः, वृद्धिः, प्रातिपदिकम्, नदी, घि, उपधा, अपृक्तम्, गति, पदम्, विभाषा, सवर्णम्, टि, प्रगृह्यम्, सर्वनामस्थानम्, निष्ठा ।

(ब) कृदन्तप्रकरणम् – लघुसिद्धान्तकौमुदीतः

अध्येतव्यप्रत्ययाः - तव्यत्, तव्य, अनीयर्, यत्, ण्यत्, क्यप्, ण्वुल्, तृच्, ल्यु,णिनि, अच्, क्त, क्तवतु, शतृ, शानच्, तुमुन्, क्त्वा, ल्यप्, ल्युट्, क्तिन् ।

(स) तद्धितप्रकरणम् (लघुसिद्धान्तकौमुदीतः)

अध्येतव्यप्रत्ययाः – अण्, ण्य, इञ्, ढक्, त्व, तल्, ष्यञ्, ईयसुन्, इष्ठन्, तरप्, तमप्, इनि, ठन्, मतुप्, इतच् ।

इकाई चतुर्थी - महाभाष्यस्य पश्पशाह्निके निम्नांकिताः विषयाः –

शब्दस्य परिभाषा,

शब्दार्थसम्बन्धः,

व्याकरणाध्ययनस्य प्रयोजनानि,

Vaibhav

व्याकरणस्य परिभाषा,
साधुशब्दानां प्रयोगस्य परिणामः,
व्याकरणस्य पद्धतिः ।

अनुशंसितग्रन्थाः –

वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी – गोपालदत्त पाण्डेय, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी
लधुसिद्धान्तकौमुदी – डा. कौशलकिशोर पाण्डेय, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
लधुसिद्धान्तकौमुदी - महेश सिंह कुशवाहा, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
व्याकरण महाभाष्यम् (1-5 आह्निकानि) - कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

तृतीयप्रश्नपत्रम् – भाषाविज्ञानम्

इकाई प्रथमा - भाषायाः परिभाषा, भाषा-बोली-इत्येतयोः भेदः,
भाषाणां वर्गीकरणम् – आकृतिमूलकं पारिवारिकं च,
भारोपीयभाषापरिवारस्य संक्षिप्तपरिचयः ।
भारतीया आर्यभाषा –
प्राचीनभारतीया आर्यभाषा (वैदिकसंस्कृतं लौकिकसंस्कृतञ्च)
मध्यकालीनभारतीया आर्यभाषा (पालिः,प्राकृतम् अपभ्रंशः)
आधुनिभारतीयानामार्यभाषाणां परिचयः ।

इकाई द्वितीया - ध्वनीनां वर्गीकरणं, स्वराणां व्यञ्जनानां च उच्चारणस्थानानि प्रयत्नाश्च,
संस्कृतध्वनिदृष्ट्या मानवीयं ध्वनियन्त्रम्,
ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणानि, ध्वनिनियमः (ग्रिमः, ग्रासमैनः वर्नरः च)
अर्थपरिवर्तनस्य दिशः कारणानि च ।
निरुक्तस्य त्रिमुनिव्याकरणस्य वाक्यपदीयस्य च भाषावैज्ञानिकं महत्त्वम् ।

इकाई तृतीया - पाणिनीयशिक्षा (सम्पूर्णा)

इकाई चतुर्थी - धम्मपदम् (वग्गः – 1,2,3,4,5)
कोमलचन्दजैनकृता प्राकृतप्रवेशिका पाठः – (1,2,3,14)

अनुशंसितग्रन्थाः –

भाषाविज्ञान – डा. भोला नाथ तिवारी, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी
पाणिनीयशिक्षा – डा. सत्यप्रकाश दुबे, राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर
धम्मपदम् – श्री कछेन्दीलाल गुप्त, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
प्राकृतप्रवेशिका – कोमलचन्दजैन, तारा बुक एजेन्सी, वाराणसी

Vaibhav

चतुर्थप्रश्नपत्रम् – दर्शनशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - तर्कसंग्रहः

इकाई द्वितीया - पातञ्जलयोगसूत्रम् - समाधिपादः (1-28 सूत्रपर्यन्तम्),
साधनपादः (1-9 तथा 29-55 सूत्रपर्यन्तम्)
विभूतिपादः (1-3 सूत्रपर्यन्तम्)

भारतीयदर्शनस्य परिचयः – चार्वाकदर्शनम्, जैनदर्शनम्,बौद्धदर्शनम्,
मीमांसादर्शनम्, वेदान्तदर्शनम्

इकाई तृतीया - सांख्यकारिका

इकाई चतुर्थी - वेदान्तसारः

अनुशंसितग्रन्थाः –

तर्कसंग्रहः – श्री शाश्वतानन्द झा, चौखम्भा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

सांख्यकारिका – आचार्य जगन्नाथ शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी

वेदान्तसारः – डा. कृष्णकान्त त्रिपाठी, साहित्य भण्डार, मेरठ

वेदान्तसारः – आचार्य बदरीनाथ शुक्ल, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी

पातञ्जल योगसूत्रम् - स्वामी ओमानन्द तीर्थ, गीताप्रेस, गोरखपुर

भारतीय दर्शन – डा. नन्द किशोर देवराज, उत्तर प्रदेश हिन्दी संस्थान

भारतीय दर्शन – चन्द्रधर शर्मा, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी

पंचमप्रश्नपत्रम् – साहित्यशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - भरतमुनिकृतं नाट्यशास्त्रम् (प्रथमोऽध्यायः)

इकाई द्वितीया - दशरूपकम् (प्रथमः द्वितीयः च प्रकाशः)

इकाई तृतीया - (अ) भामहकृतः काव्यालङ्कारः (प्रथमः परिच्छेदः)
(ब) वामनकृता काव्यालंकारसूत्रवृत्तिः (प्रथमम् अधिकरणम्)

इकाई चतुर्थी - दण्डिकृतः काव्यादर्शः (प्रथमपरिच्छेदः)

अनुशंसितग्रन्थाः –

नाट्यशास्त्रम् (1-2 अध्यायः) – श्री बाबूलाल शुक्ल, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

दशरूपकम् - डा. केशवराव मुसलगाँवकर, चौखम्भा प्रकाशन, वाराणसी

काव्यालङ्कारः – पं. बटुकनाथ शर्मा, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

काव्यालंकारसूत्रवृत्तिः - श्री हरगोविन्द शास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

काव्यादर्शः – आचार्य श्री रामचन्द्र मिश्रः, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी

******

Vaibhav

एम.ए. प्रथम एवं द्वितीय सेमेस्टर– संस्कृत का यह पाठ्यक्रम सत्र 2019-20 के लिए लागू होगा।

पाठ्यक्रमः –सेमेस्टरपरीक्षापद्धतिः – 2019-20

प्रथम सेमेस्टरपरीक्षायां द्वितीयसेमेस्टरपरीक्षायाञ्च निम्नलिखितानि पञ्चप्रश्नपत्राणि भविष्यन्ति। प्रश्नपत्रं चतुर्षु खण्डेषु (4 इकाई) विभक्तं भविष्यति। प्रत्येकस्य खण्डस्य कृते 20 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति।

प्रश्नपत्रम्	प्रश्नपत्रस्य नाम	लिखितपरीक्षा	आन्तरिकमूल्यांकनम्	पूर्णांकः
प्रथमप्रश्नपत्रम्	वैदिकसाहित्यम्	80	20	100
द्वितीयप्रश्नपत्रम्	व्याकरणशास्त्रम्	80	20	100
तृतीयप्रश्नपत्रम्	भाषाविज्ञानम्	80	20	100
चतुर्थप्रश्नपत्रम्	दर्शनशास्त्रम्	80	20	100
पञ्चमप्रश्नपत्रम्	साहित्यशास्त्रम्	80	20	100
		400	100	500

सेमेस्टर - 1

प्रथमप्रश्नपत्रम् – वैदिकसाहित्यम्

इकाई प्रथमा - अधोलिखितानां सूक्तानामअध्ययनम् –

अग्निः -1.1, इन्द्रः - 2.12, वरुणः -7.86, विष्णुः -1.154, पुरुषसूक्तम् - 10.90

इकाई द्वितीया - विश्वेदेवाः -1.89, शिवसंकल्पसूक्तम् - 30.4.16, सरमापणिसूक्तम् -10.108

सरमापणिसूक्तम् -10.108, रुद्रसूक्तम् (शुक्लयजुर्वेदस्य षोडशोऽध्यायः16मन्त्राः)

इकाई तृतीया - ईशावास्योपनिषद्

इकाई चतुर्थी - संहिता-ब्राह्मण-आरण्यक-उपनिषदां वेदाङ्गानां च संक्षिप्तपरिचयः।

सेमेस्टर - 2

प्रथमप्रश्नपत्रम् – वैदिकसाहित्यम्

इकाई प्रथमा - ऐतरेयब्राह्मणगतम् - हरिश्चन्द्रोपाख्यानम् (द्वितीयखण्डपर्यन्तम्)

इकाई द्वितीया - ऐतरेयब्राह्मणगतम् - हरिशचन्द्रोपाख्यानम् (तृतीयखण्डतः समाप्तिपर्यन्तम्)

इकाई तृतीया - निरुक्तम् (प्रथमोऽध्यायः)

Vaibhav

इकाई चतुर्थी - निरुक्तगतानामधोलिखितानां पदानां निर्वचनम् –

आचार्यः, वीरः, ह्रदः, गोः, समुद्रः, वृत्रः, आदित्यः, उषस्, मेघः, वाक्, उदकम्, नदी, अश्वः, अग्निः, जातवेदस्, वैश्वानरः, निघण्टुः ।

सेमेस्टर - 1

द्वितीयप्रश्नपत्रम् – व्याकरणशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - कारकप्रकरणम् – वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदीतः(चतुर्थीविधायकसूत्रपर्यन्तम्)

इकाई द्वितीया - कारकप्रकरणम् – वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदीतः (पञ्चमीविधायकसूत्रतः समाप्तिपर्यन्तम्)

इकाई तृतीया - समासप्रकरणम् – लघुसिद्धान्तकौमुदीतः (केवलसमासः, तत्पुरुषसमासश्च)

इकाई चतुर्थी - समासप्रकरणम् – लघुसिद्धान्तकौमुदीतः (अव्ययीभावः, द्वन्द्वो बहुव्रीहिश्चः)

सेमेस्टर - 2

द्वितीयप्रश्नपत्रम् – व्याकरणशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - परिभाषा – संहिता, गुणः, वृद्धिः, प्रातिपदिकम्, नदी, घि, उपधा, अपृक्तम्, गति,पदम्, विभाषा, सवर्णम्, टि, प्रगृह्यम्, सर्वनामस्थानम्, निष्ठा ।

इकाई द्वितीया - कृदन्तप्रकरणम् - लघुसिद्धान्तकौमुदीतः

अध्येतव्यप्रत्ययाः – तव्यत्, तव्य, अनीयर्, यत्, ण्यत्, क्यप्, ण्वुल्, तृच्, ल्यु, णिनि, अच्, क्त, क्तवतु, शतृ, शानच्, तुमुन्, क्त्वा, ल्यप्, ल्युट्, क्तिन् ।

इकाई तृतीया - तद्धितप्रकरणम् - लघुसिद्धान्तकौमुदीतः

अध्येतव्यप्रत्ययाः – अण्, ण्य, इञ्, ढक्, त्व, तल्, ष्यञ्, ईयसुन्, इष्ठन्, तरप्, तमप्, इनि, ठन्, मतुप्, इतच् ।

इकाई चतुर्थी - महाभाष्यस्य पश्पशाह्निके निम्नांकिताः विषयाः –

शब्दस्य परिभाषा,
शब्दार्थसम्बन्धः,
व्याकरणाध्ययनस्य प्रयोजनानि,
व्याकरणस्य परिभाषा,
साधुशब्दानां प्रयोगस्य परिणामः,
व्याकरणस्य पद्धतिः ।

Vaibhav

सेमेस्टर - 1

तृतीयप्रश्नपत्रम् – भाषाविज्ञानम्

इकाई प्रथमा - भाषायाः परिभाषा, भाषा-बोली-इत्येतयोः भेदः,
भाषाणां वर्गीकरणम् – आकृतिमूलकं पारिवारिकं च ।

इकाई द्वितीया - ध्वनीनां वर्गीकरणं, स्वराणां व्यञ्जनानां च उच्चारणस्थानानि प्रयत्नाश्च,
संस्कृतध्वनिदृष्ट्या मानवीयं ध्वनियन्त्रम्,
ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणानि, ध्वनिनियमः (ग्रिमः, ग्रासमैनः वर्नरः च) ।

इकाई तृतीया - अर्थपरिवर्तनस्य दिशः कारणानि च,
निरुक्तस्य त्रिमुनिव्याकरणस्य वाक्यपदीयस्य च भाषावैज्ञानिकं महत्त्वम् ।

इकाई चतुर्थी - भारोपीयभाषापरिवारस्य संक्षिप्तपरिचयः ।

सेमेस्टर - 2

तृतीयप्रश्नपत्रम् – भाषाविज्ञानम्

इकाई प्रथमा - भारतीया आर्यभाषा –
प्राचीनभारतीया आर्यभाषा (वैदिकसंस्कृतं लौक्कसंस्कृतञ्च)
मध्यकालीनभारतीया आर्यभाषा (पालिः,प्राकृतम् अपभ्रंशः)
आधुनिकभारतीयानामार्यभाषाणां परिचयः ।

इकाई द्वितीया - पाणिनीयशिक्षा (सम्पूर्णा)

इकाई तृतीया - धम्मपदम् (वग्गः – 1,2,3,4,5)

इकाई चतुर्थी – कोमलचन्दजैनकृता प्राकृतप्रवेशिका पाठः – (1,2,3,14)

सेमेस्टर - 1

चतुर्थप्रश्नपत्रम् – दर्शनशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - तर्कसंग्रहः - अनुमानलक्षणपर्यन्तम्

इकाई द्वितीया - तर्कसंग्रहः – उपमानतः समाप्तिपर्यन्तम्

इकाई तृतीया - सांख्यकारिका - चत्वारिंशतकारिकापर्यन्तम्

इकाई चतुर्थी - सांख्यकारिका - एकचत्वारिंशतकारिकातः समाप्तिपर्यन्तम्

सेमेस्टर - 2

चतुर्थप्रश्नपत्रम् – दर्शनशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - वेदान्तसारः – उपहितचैतन्यपर्यन्तम्

Vaibhav

इकाई द्वितीया - वेदान्तसारः – सृष्टिनिरूपणतः समाप्तिपर्यन्तम्

इकाई तृतीया - पातञ्जलयोगसूत्रम् - समाधिपादः (1-28 सूत्रपर्यन्तम्),
साधनपादः (1-9 तथा 29-55 सूत्रपर्यन्तम्)
विभूतिपादः (1-3 सूत्रपर्यन्तम्

इकाई चतुर्थी - भारतीयदर्शनस्य परिचयः – चार्वाक् दर्शनम्, जैनदर्शनम्, बौद्धदर्शनम्,
मीमांसादर्शनम् वेदान्तदर्शनम्

सेमेस्टर - 1

पंचमप्रश्नपत्रम् – साहित्यशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - भरतमुनिकृतं नाट्यशास्त्रम् (प्रथमोऽध्यायः)

इकाई द्वितीया - भामहकृतः काव्यालङ्कारः (प्रथमः परिच्छेदः - 30 कारिकापर्यन्तम्)

इकाई तृतीया - भामहकृतः काव्यालङ्कारः (प्रथमः परिच्छेदः - 31 कारिकातः समाप्तिपर्यन्तम्)

इकाई चतुर्थी - वामनकृता काव्यालंकारसूत्रवृत्तिः (प्रथमाधिकरणम्)

सेमेस्टर – 2

पंचमप्रश्नपत्रम् – साहित्यशास्त्रम्

इकाई प्रथमा - दण्डिकृतः काव्यादर्शः (प्रथमपरिच्छेदः- 50 कारिकापर्यन्तम्)

इकाई द्वितीया - दण्डिकृतः काव्यादर्शः (प्रथमपरिच्छेदः- 51 कारिकातः समाप्तिपर्यन्तम्)

इकाई तृतीया - दशरूपकम् (प्रथमः प्रकाशः)

इकाई चतुर्थी - दशरूपकम् (द्वितीयः प्रकाशः)

*****

Vaibhav